

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ОДЕСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
за освітньою програмою «Економіка, планування та управління бізнесом»
на тему: «ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД
ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ
ДЕМОКРАТІЇ»

Виконавець:

студент ФЕУП

Караван Владіслав Сергійович

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Карпов Володимир Анатолійович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. У сучасному світі цифровізація стала ключовим чинником економічного розвитку та соціальних трансформацій. Процеси глобалізації, що супроводжуються стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), суттєво змінюють підходи до управління національними та місцевими економіками. Одним із важливих напрямків цих змін є розвиток цифрових інструментів для підвищення ефективності управління громадами, що стає можливим завдяки впровадженню електронної демократії.

Актуальність дослідження також обумовлена необхідністю забезпечення стійкого економічного розвитку місцевих громад в умовах цифрової трансформації. Цифровізація є не лише інструментом підвищення економічної ефективності, але й важливим засобом залучення громадян до прийняття рішень на місцевому рівні. Впровадження інструментів електронної демократії дозволяє активізувати участь мешканців громад у процесах планування та управління, що сприяє підвищенню прозорості, підзвітності та ефективності використання ресурсів.

Цифровізація суспільства кардинально змінює підходи до управління та розвитку місцевих громад. У сучасних умовах ефективність управління на місцевому рівні значною мірою залежить від використання цифрових технологій, які дозволяють більш прозоро, оперативно та залучено вирішувати питання економічного розвитку.

Впровадження інструментів електронної демократії відкриває нові можливості для активного залучення громадян у процеси прийняття рішень, що позитивно впливає на соціально-економічний розвиток громад. Тема є актуальною, оскільки цифровізація виступає важливим чинником стійкого розвитку громад, а електронна демократія забезпечує новий рівень участі громадян у цих процесах.

Дослідження питань щодо розвитку е-урядування, цифровізації та цифрової трансформації присвячено цілий ряд наукових праць вітчизняних науковців та фахівців публічного управління та цифрового розвитку: Олійник Д.І., Ніжний Д.А. [24], Кривошеїн В.В. [31], Чукут С.А. [37], Августин Р., Демків І. [19], Токар М. [25], Євшукова О. [26], Орловська Ю.Б [7], Гаврик Р.І. [40] та інші.

Однак, зазначити, що сфера запровадження цифрових технологій є надзвичайно динамічною і потребує ретельного подальшого дослідження та аналізу.

Мета кваліфікаційної роботи – аналіз впливу цифровізації на економічний розвиток місцевих громад через впровадження інструментів електронної демократії.

Для досягнення мети було поставлено наступні завдання:

- надати характеристику інструментів електронної демократії;
- визначити умови впровадження інструментів у територіальні громади;

- обґрунтувати важливість впровадження електронної демократії;
- проаналізувати готовність мешканців до нового етапу цифровізації;
- оцінити переваги сервісів;
- розрахувати показники економічної ефективності впровадження інструментів електронної демократії;
- проаналізувати можливі ризики та заходи щодо їх мінімізації;
- розглянути приклади та концепції інструментів електронної демократії;
- надати рекомендації щодо механізму впровадження електронної демократії в територіальних громадах;
- оцінити ефективність впровадження електронної демократії на прикладі конкретних громад.

Об'єкт дослідження – процес обґрунтування шляхів підвищення економічного розвитку громад шляхом впровадження інструментів електронної демократії.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та прикладних аспектів підвищення економічного розвитку громад шляхом впровадження інструментів електронної демократії

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та проведення дослідження в роботі використані такі методи дослідження:

- індукції та дедукції, теоретичного узагальнення використовувався під час дослідження теоретичних аспектів щодо процесу впровадження інструментів електронної демократії; метод класифікації методологічних підходів використовувався для дослідження рівня цифрового розвитку громад;
- метод наукового узагальнення використовувався при визначенні умов та факторів, що впливають на цифрову конкурентоспроможність територіальних громад;
- аналіз і вивчення літератури, а також метод аналогій використовувався при дослідженні теоретичних основ цифрового розвитку та електронної демократії;
- метод статистичних порівнянь – для аналізу сучасного стану та виявлення основних тенденцій підвищення економічного розвитку громад шляхом цифровізації;
- метод порівняння використовувався під час порівняння цифрового розвитку в різних регіонах України;
- економіко-математичні, статистичні методи та метод порівняльного аналізу використовувався при проведенні емпіричного аналізу та виконання оцінки рівня цифрової конкурентоспроможності;
- графічні і табличні методи використовувалися при побудові графіків та таблиць, а також при дослідженні рівня економічного розвитку громад, та для узагальнення результатів проведеного дослідження.

Інформаційна база дослідження. Закони України та нормативно-законодавчі акти, які регулюють діяльність у сфері цифровізації, наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, матеріали наукових конференцій і досліджень, статистичні дані Державної служби статистики України, наукові статті, монографічні дослідження.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (52 найменування). Загальний обсяг роботи становить 81 сторінка. Основний зміст викладено на 79 сторінках. Робота містить 3 таблиці, 7 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження.

Результати дослідження апробовані на X Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (04-05 жовтня 2024 року), та викладені у статті Карпова В.А., Каравана В.С. Підвищення рівня економічного розвитку громад шляхом впровадження інструментів електронної демократії. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 04-05 жовтня 2024 р.). Одеса, 2024. С. 591-592.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі ***«Теоретичні основи цифровізації та електронної демократії»*** розглядається сутність та основні характеристики цифровізації та електронної демократії, а також їхня роль у конкурентоспроможності громад. Досліджуються ключові фактори, які сприяють цифровому розвитку громад та підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Також визначаються теоретичні підходи та методи для оцінки рівня цифровізації громад.

У другому розділі ***«Аналіз поточного стану економічного розвитку громад та можливих ризиків в умовах цифровізації»*** присвячений дослідженню сучасного стану цифрової інфраструктури та ринку цифрових послуг в Україні, аналізу рівня цифрового розвитку громад, а також визначенню основних ризиків, що можуть виникнути під час цифровізації економічного розвитку громад.

У третьому розділі ***«Впровадження інструментів електронної демократії»*** узагальнено основні проблеми, які стримують процес цифровізації в громадах, та запропоновано конкретні заходи щодо вдосконалення інфраструктури електронної демократії. Відзначено також економічний потенціал від впровадження інструментів електронної демократії для підвищення рівня залучення громадян та розвитку громад, а також розроблено прогноз розвитку цифрової конкурентоспроможності громад.

ВИСНОВКИ

В результаті виконаної роботи та вирішення поставлених завдань, можна зробити наступні висновки:

1. Цифровізація економічного розвитку громад через інструменти електронної демократії полягає у впровадженні технологій, які сприяють більш прозорій, ефективній та доступній взаємодії між громадянами та владою.

Основна мета — підвищення залученості мешканців до процесів прийняття рішень і оптимізація адміністративних послуг. Інструменти

електронної демократії, такі як електронні петиції, громадські обговорення, онлайн-доступ до адміністративних послуг, дозволяють громадам скорочувати витрати, підвищувати продуктивність адміністративної роботи і знижувати корупційні ризики.

2. Електронна демократія є ключовим елементом у сучасному суспільстві, оскільки розширює можливості для громадянської участі та впливу на прийняття рішень на всіх рівнях. Завдяки цифровим технологіям, громадяни можуть брати участь у політичному житті дистанційно: голосувати, висловлювати думки через онлайн-опитування та брати участь у громадських обговореннях. Це сприяє підвищенню прозорості урядових процесів та зниженню рівня корупції, оскільки громадяни мають більше інформації і можливостей для контролю за діяльністю державних органів.

3. Сучасні інструменти електронної демократії включають онлайн-голосування, електронні петиції, платформи для громадських обговорень, а також цифрові платформи для участі в опитуваннях і зворотному зв'язку з владою. Онлайн-голосування дозволяє громадянам брати участь у виборах, референдумах чи інших важливих рішеннях дистанційно, що підвищує доступність участі, особливо для людей у віддалених регіонах або з обмеженими фізичними можливостями. Електронні петиції забезпечують громадянам можливість висловлювати свою позицію та впливати на порядок денний уряду, якщо петиція набирає достатню кількість підписів.

4. Економічний розвиток громад в Україні перебуває на етапі трансформації, значною мірою завдяки реформі децентралізації. Це дає місцевим громадам більше фінансової автономії, що дозволяє спрямовувати ресурси на розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших ключових сфер. Власні бюджети громад зросли завдяки надходженням від місцевих податків і зборів, що забезпечує стійкіший розвиток на місцевому рівні та сприяє залученню інвестицій. Однак багато громад стикаються з економічними викликами, зокрема у сільських районах, де економічна активність є низькою.

5. Аналіз рівня цифровізації громад в Україні показує, що цей процес прогресує, але все ще має значні територіальні та соціальні розриви. Багато громад вже впроваджують електронні послуги, такі як електронні паспорти, онлайн-оплата комунальних послуг і доступ до інформації через веб-портали. Станом на кінець 2024 року в Україні подано 9478 проєктів, віддано 2953284 голосів та профінансовано проєктів на суму 1089487518 грн. Така велика кількість поданих проєктів сприяє підвищенню прозорості та зручності для мешканців, зменшуючи бюрократичні перешкоди та покращуючи взаємодію між громадянами та владою. Проте, рівень цифровізації варіюється в залежності від регіону, від 0,178 в Сумській області до 0,908 у Дніпропетровській з максимальним показником у 1. У великих містах і обласних центрах, де інфраструктура більш розвинена, цифрові сервіси зазвичай доступніші та ефективніші. Натомість, у сільських та віддалених громадах часто спостерігається відсутність необхідних ресурсів, недостатня цифрова грамотність населення і обмежений доступ до інтернету.

6. Цифровізація має значний вплив на економічні показники громад в Україні, створюючи нові можливості для розвитку та підвищення ефективності місцевого управління. По-перше, впровадження цифрових технологій дозволяє оптимізувати адміністративні процеси, що знижує витрати на управління та підвищує швидкість обслуговування громадян. Оцінити економічну ефективність впровадження електронної демократії можна на прикладі міста Кодима, де лише на ремонті дорожньої ділянки було зекономлено 2,12 млн. грн. Електронні сервіси також спрощують надання адміністративних послуг, що в свою чергу покращує умови для ведення бізнесу та залучення інвестицій, впровадження лише основних електронних сервісів, такі як електронна черга дозволяє економити 54000 грн в Центрах надання адміністративних послуг.

По-друге, цифровізація сприяє розвитку місцевого бізнесу, надаючи підприємцям доступ до нових ринків та можливостей.

7. Аналіз можливих ризиків, пов'язаних із впровадженням цифровізації в громадах, є важливим етапом для забезпечення сталого розвитку та ефективного використання нових технологій. Основні ризики включають кібератаки, порушення приватності даних, нерівність у доступі до технологій, а також недостатню підготовленість персоналу до роботи з новими системами. Кібератаки становлять серйозну загрозу, оскільки зростання цифровізації призводить до збільшення кількості даних, що обробляються. Це може призвести до втрати конфіденційної інформації та фінансових втрат. Для запобігання цим ризикам важливо впроваджувати ефективні системи кібербезпеки, регулярно навчати персонал та проводити аудит інформаційних систем. Проблема нерівності в доступі до технологій є ще одним викликом. У сільських і віддалених громадах обмежений доступ до інтернету та цифрових ресурсів може призвести до посилення соціального розриву.

8. Інструменти електронної демократії включають різноманітні концепції та платформи, які покликані полегшити участь громадян у процесах ухвалення рішень, підвищити прозорість влади та забезпечити зворотний зв'язок між населенням і урядом. Основні концепції електронної демократії охоплюють електронні петиції, онлайн-голосування, системи електронних консультацій, а також платформи для громадських обговорень. Наприклад, в Україні функціонує платформа електронних петицій, що дозволяє мешканцям висловлювати свої пропозиції щодо змін у законодавстві або політиці.

9. Впровадження електронної демократії в громадах є важливим кроком до підвищення участі громадян у процесах ухвалення рішень та покращення прозорості управління. Стратегії реалізації повинні включати оцінку потреб населення, розробку чіткої стратегії цифровізації та створення доступної інфраструктури для надання електронних послуг.

Для реалізації стратегії можна використати шляхи:

- проведення інформаційних компаній шляхом проведення онлайн-лекцій для популяризації електронних сервісів;
- започаткування навчань щодо користування сервісами;

– моніторинг регулярних оцінок впливу цих інструментів на прозорість і залученість мешканців до процесу цифровізації.

Інвестиції в технології та навчання населення є критично важливими для успішної інтеграції електронних інструментів у повсякденне життя громади. Крім того, залучення громадян через активні механізми зворотного зв'язку, такі як онлайн-опитування та петиції, може значно підвищити їхню участь у процесах управління.

10. Оцінка ефективності впровадження електронної демократії в конкретних громадах може бути проведена на прикладах таких ініціатив, як електронні сервіси, платформи для громадських обговорень та механізми електронного голосування. Територіальні громади в Україні реалізують платформи для електронних петицій, звернень, громадського бюджету які дозволяють мешканцям ініціювати обговорення важливих питань. Після впровадження цих інструментів спостерігалось значне зростання активності населення: кількість поданих петицій збільшилася на 40% у 2024 році у порівнянні з попередніми роками. Впровадження електронної демократії в конкретних громадах продемонструвало значну активність громадян і стало ефективним інструментом для залучення населення до місцевих управлінських процесів. На кінець 2024 року подано 25735 петицій, підтримано 7715 проєктів громадського бюджету, проведено 3655 консультацій з громадськістю, а кількість активних користувачів досягла 1893818 осіб, це на 30% більше ніж у минулому році. Таким чином, ці показники свідчать про зацікавленість і готовність громадян впливати на прийняття рішень.

АНОТАЦІЯ

Караван В.С. «Цифровізація економічного розвитку громад шляхом впровадження інструментів електронної демократії»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступені магістр зі спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» за освітньою програмою «Економіка, планування та управління бізнесом». Одеський національний економічний університет м. Одеса, 2024 рік.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес обґрунтування шляхів підвищення економічного розвитку громад шляхом впровадження інструментів електронної демократії.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти процесу цифровізації територіальних громад, шляхом впровадження інструментів електронної демократії, а саме: досліджується поняття та сутність цифровізації економічного розвитку громад, визначається стан економічного розвитку громад в Україні та аналізуються стратегії і механізми впровадження електронної демократії в територіальних громадах.

В рамках роботи було проаналізований сучасний стан економічного розвитку громад в Україні, та сучасний рівень цифрового розвитку. Було надано соціально-економічну характеристику процесу цифровізації економічного розвитку громад, а також проведено оцінку ефективності впровадження

інструментів електронної демократії. На основі аналізу був розроблений механізм підвищення економічного розвитку громад завдяки цифровим технологіям та розрахована економічна ефективність запропонованих заходів.

Ключові слова: цифровізація, економічний розвиток, громади, електронна демократія, інструменти, електронне урядування, цифрові технології.

ANNOTATION

Karavan V.S. "Digitization of the economic development of communities through the introduction of electronic democracy tools"

Qualification work for a master's degree in 076 «Entrepreneurship, and Trade» under the educational program «Economics, Planning and Business Management». Odesa National Economic University, Odesa, 2024.

The master's qualification work consists of three sections. The object of research is the process of substantiating ways to improve the economic development of communities through the introduction of e-democracy tools.

The thesis examines the theoretical aspects of the process of digitalization of territorial communities through the introduction of e-democracy tools, namely: the concept and essence of digitalization of economic development of communities is studied, the state of economic development of communities in Ukraine is determined, and strategies and mechanisms for implementing e-democracy in territorial communities are analyzed.

As part of the work, the current state of economic development of communities in Ukraine and the current level of digital development were analyzed. A socio-economic characterization of the process of digitalization of community economic development was provided, as well as an assessment of the effectiveness of the implementation of e-democracy tools. Based on the analysis, a mechanism for enhancing the economic development of communities through digital technologies was developed and the economic efficiency of the proposed measures was calculated.

Keywords: digitalization, economic development, communities, e-democracy, tools, e-government, digital technologies.